

۲۳۹۲۲۷۹

تاریخ صنعت گاز طبیعی در ایران

از آغاز تا پایان دهه ۱۳۶۰

پیروز اشرف

www.ketab.ir

نشر گسترده

سرشناسه	: اشرف، پیروز، ۱۳۳۲.
عنوان و نام پدیدآور	: تاریخ صنعت گاز طبیعی در ایران از آغاز تا پایان دهه ۶۰/پیروز اشرف.
مشخصات نشر	: تهران: گستره، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۹۶ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: 978-600-6069-91-3
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص [۸۵]-۹۰.
موضوع	: گاز طبیعی -- ایران -- تاریخ: Natural gas -- Iran -- History
رده‌بندی کنگره	: HD۹۵۸۱
رده‌بندی دیویی	: ۳۳۳/۸۲۳۳۰۹۵۵
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۹۲۳۲۱۴۷

پیروز اشرف

تاریخ صنعت گاز طبیعی در ایران

از آغاز تا پایان دهه ۱۳۶۰

ویراستار و صفحه‌آرا: مسعود نیک‌طبع

طراح جلد: علی اسکندری

چاپ اول: ۱۴۰۲

شمارگان: ۵۵۰ نسخه

همه حقوق چاپ محفوظ و متعلق است به:

نشر گستره

تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین،

خیابان وحید نظری، کوچه جاوید یک، شماره ۱

تلفن و نمابر: ۴۸-۴۴۷۵۴۴۷-۶۶۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۶۹-۹۱-۳

فهرست

۹		پیشگفتار
۱۱	مرور کلیات فنی	فصل اول
۱۱	تولید گاز طبیعی	
۱۲	فرآوری گاز طبیعی	
۱۶	ذخیره‌سازی گاز طبیعی	
۱۷	انتقال و توزیع گاز طبیعی (و تزریق مجدد آن)	
۱۹	از آغاز تا ساخت اولین شاه‌لوله گاز (Iran Gas Trunk-line: IGAT-1)	فصل دوم
۱۹	چشم‌انداز تاریخی	
۲۱	نخستین استفاده صنعتی از گاز طبیعی در ایران	
۲۵	«موافقت‌نامه گاز در برابر ذوب‌آهن» میان ایران و اتحاد جماهیر شوروی - سوسیالیستی در دی ماه ۱۳۴۴ (ژانویه ۱۹۶۶)	
۲۵	تشکیل «شرکت ملی گاز ایران» (NIGC) در اسفند ۱۳۴۴ (مارس ۱۹۶۶) و نخستین مأموریت‌ها و دستاوردها تا اوایل دهه ۱۳۵۰	
۲۶	سازماندهی	
۲۷	اصلاحات قیمت گاز صادراتی	
۳۱	شاه‌لوله اول گاز (IGAT-1)	فصل سوم
۳۱	طراحی و ساختمان شاه‌لوله	
۳۵	شبکه گردآوری گاز و پالایشگاه گاز بیدبلند	
۳۸	ایستگاه‌های تقویت فشار گاز	

۴۰	نیروی انسانی شرکت ملی گاز ایران	
۴۱	شرکت لوله‌سازی اهواز	
۴۳	اقتصاد شاه‌لوله اول	
۵۱	صنعت گاز در برنامه عمرانی پنجم (۱۳۵۶-۱۳۵۲)	فصل چهارم
۵۱	صادرات و مصارف داخلی گاز از IGAT-1	
۵۳	برنامه‌های توسعه‌ای در برنامه عمرانی پنجم (۱۳۵۶-۱۳۵۲)	
۵۷	شاه‌لوله دوم گاز (IGAT-2)	فصل پنجم
۵۷	پیشینه	
۵۹	مذاکرات قراردادی	
۶۳	هزینه‌های طرح	
۶۶	طراحی و ساخت	
۶۸	اقتصاد IGAT-2	
۶۹	سایر برنامه‌ها و دستاوردها	فصل ششم
۶۹	پالایشگاه گاز کنگان (فجر جم) فازهای ۱ و ۲	
۷۱	توسعه میدان گازی خانگیران (سرخس) و عرضه گاز به مشهد و نیروگاه نکا	
۷۳	پالایشگاه‌ها و خط‌لوله قشم-بندرعباس	
۷۴	شرکت گاز طبیعی مایع (LNG) کنگان (Kalingas)	
۷۸	طرح‌های داخلی شرکت ملی گاز: دستاوردها تا ۱۳۵۷	
۸۰	صنعت گاز مایع (LPG) سیلندری	
۸۲	عرضه گاز طبیعی فشرده (CNG)	
۸۲	تزریق گاز (Gas Injection) به مخازن نفت	
۸۴	ذخایر اثبات‌شده گاز طبیعی در زمان انقلاب ۱۳۵۷	
۸۵	منابع و کتاب‌شناسی	
۹۱	نمایه	

فهرست تصاویرها

۱۳	فرآوری نمونه‌وار در میدان نفتی	شکل ۱
۱۳	آرایش نمونه‌وار یک پالایشگاه گاز	شکل ۲
۳۴	نقشه مسیر شاه‌لوله اول گاز به شوروی همراه با انشعابات آن و ایستگاه‌های اصلی تقویت فشار گاز	شکل ۳
۳۶	نحوه تخصیص گاز IGAT-1 در زمان ظرفیت کامل انتقال گاز	شکل ۴

فهرست جدول‌ها

۱۶	محصولات ناشی از تفکیک (شکست) NGL	جدول ۱
۴۹	صادرات گاز ایران به شوروی ۱۹۸۰-۱۹۷۰ (حدوداً ۱۳۵۹-۱۳۴۹)	جدول ۲
۷۹	دستاوردهای NIGC تا پیروزی انقلاب ۱۳۵۷	جدول ۳

پیشگفتار

در این کتاب (نوشته شده در سال‌های ۲۰۱۶-۲۰۱۴ به زبان انگلیسی به عنوان مدخل دانشنامه‌ای برای دانشنامه ایرانیکا، وابسته به دانشگاه کلمبیا، نیویورک)، پس از مرور اجمالی صنعت گاز طبیعی، حوزه کلی، اجزاء و تعاریف آن، پیشینه تاریخی استفاده از گاز طبیعی (و گاز شهری - town gas) در جهان و ایران عرضه می‌گردد. سپس استفاده صنعتی از گاز طبیعی از زمان کشف نفت در ایران در ۱۲۸۷ شمسی (۱۹۰۸ میلادی) تا تشکیل شرکت ملی گاز ایران (National Iranian Gas Company: NIGC) در اسفند ۱۳۴۴ (مارس ۱۹۶۶) مورد بحث قرار می‌گیرد.

بخش عمده کتاب اختصاص دارد به دلیل اولیه تشکیل شرکت ملی گاز ایران، یعنی «موافقت‌نامه گاز در برابر ذوب آهن» میان ایران و اتحاد جماهیر شوروی-سوسیالیستی در ژانویه ۱۹۶۶ (دی ۱۳۴۴)، و مأموریت‌ها، محدودیت‌های سازمانی و اساسنامه‌ای، دستاوردها، برنامه‌ها و طرح‌های به‌انجام‌رسیده و ناتمام آن بر مبنای برنامه تجدیدنظرشده عمرانی پنجم (۱۳۵۶-۱۳۵۲).

برای این منظور، وجوه سازمانی، سیاسی، قراردادی و فنی-اقتصادی همراه با طرف‌های ذی‌سهم در آن‌ها تا حدی به تفصیل معرفی می‌گردند تا بتوان تحولات صنعت گاز طبیعی ایران را تا زمان انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ در اجزای اصلی آن پوشش داد. همچنین برخی اطلاعات تکمیلی (تا حدود یک دهه بعد از انقلاب) در خصوص سرنوشت پروژه‌های ناتمام طرح‌ریزی شده یا آغاز شده در پیش از انقلاب ارائه می‌شود.

کتاب به شش بخش زیر تقسیم شده است (برای اجزای هر بخش رجوع شود به فهرست مطالب):

۱- مرور کلیات فنی؛

۲- از آغاز تا ساخت اولین شاه‌لوله گاز (Iran Gas Trunk-line: IGAT-1)؛

۳- شاه‌لوله اول گاز (IGAT-1)؛

۴- صنعت گاز در برنامه عمرانی پنجم کشور (۱۳۵۶-۱۳۵۲)؛

۵- شاه‌لوله دوم گاز (IGAT-2)؛

۶- سایر برنامه‌ها و دستاوردها.

پیروز اشرف

بهمن ۱۴۰۱

اصل این مقاله به زبان انگلیسی در آدرس زیر در دسترس است:

Pirooz Ashraf, "NATURAL GAS INDUSTRY IN IRAN," Encyclopædia Iranica, online edition, 2016, available at: <http://www.iranicaonline.org/articles/natural-gas-industry-in-iran>